

AMERIKAANSE HEGEMONEN EN HOLLANDSE HISTORICI: SPECIAL PROVIDENCE EN DE DISCUSSIE OVER HET BUITENLANDS BELEID VAN DE VERENIGDE STATEN

Eduard van de Bilt

Terwijl menig wereldburger momenteel klaagt over de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten, verscheen onlangs een boek dat de Amerikanen feliciteert met twee eeuwen buitenlands beleid. De auteur, Walter Russell Mead, spreekt in de titel van zijn studie niet alleen over een 'special providence' die de Amerikanen op buitenlands terrein heeft bijgestaan, maar gebruikt tevens de eerste honderd pagina's van zijn werk om aan te geven dat veel buitenstaanders en enkele landgenoten, besmet met Europese opvattingen, niets van Amerika's buitenlandse politiek begrijpen.

In de visie van Mead weerlegt de huidige positie van zijn land alle klachten over zwakke ministers van Buitenlandse Zaken en zwalkend beleid: de personen, plannen en maatregelen moeten, gezien de huidige Amerikaanse suprematie, van enig kaliber zijn geweest. Diezelfde positie weerlegt tevens de buiten de Verenigde Staten veelgehoorde beschuldiging van isolationisme: hoe kan een in zichzelf gekeerde natie uitgroeien tot de enige grote mogendheid van de wereld? Per ongeluk?

Meads werk, uitgebracht voor het uitbreken van de tweede Golfoorlog, heeft door de recente strijd alleen maar aan belang gewonnen: de vraag hoe te oordelen over het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten lijkt voor niet-Amerikanen, Nederlanders inclusief, urgenter dan ooit. Dit nummer van *Leidschrift* had dan ook nauwelijks op een beter moment kunnen verschijnen.

De bijdragen die in dit nummer bijeen zijn gebracht pretenderen geenszins een totaalbeeld van het Amerikaanse beleid te geven. Hier bespreken overwegend jonge Nederlandse historici en een enkele oud-gediende facetten van dit beleid en zijn geschiedenis. Hun aandachtsveld en de visies die hun bijdragen uitstralen geven voor een deel aan hoe in Nederland gedacht wordt over de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten. Zij vertellen tevens impliciet en expliciet welke positie Nederland zou moeten innemen in de relatie tot de enige grote mogendheid van het moment.

Leidschrift, jaargang 18, nummer 1, mei 2003

Voor een breed perspectief op het hiervolgende is het misschien interessant de bijdragen te plaatsen tegen de achtergrond van Meads visie. Al was het maar omdat de dialoog ook in internationale relaties van grote waarde is, lijkt het zinvol het Amerikaanse zelfbeeld inzake buitenlands beleid van Mead te plaatsen naast de Nederlandse blikvelden die hier geboden worden. Wat hebben zij elkaar, diplomatiek en academisch, te vertellen?

Het moet volgens Walter Russell Meads *Special Providence* maar eens afgelopen zijn met het gezeur over Amerika's buitenlandse politiek.¹ In tegenstelling tot wat criticasters op dit terrein verkondigen, hadden de Verenigde Staten reeds lang voor de Tweede Wereldoorlog een consistent buitenlands beleid. In de negentiende eeuw hielden de beste politici en grootste geesten van de Verenigde Staten zich met dit beleid bezig. Uitzonderingen als Vietnam daargelaten is de Amerikaanse buitenlandse politiek uitermate succesvol geweest, succesvoller dan die van andere naties. In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd, zwalkte men ook niet tussen een naïef idealisme en isolationisme. Bovendien wordt door het Amerikaanse voorbeeld de opvatting dat een democratie van nature een zwakke buitenlandse politiek heeft, gelogenstraft.

Volgens Mead is het laetdunkende oordeel over de Amerikaanse buitenlandse politiek te wijten aan 'eurocentrisme', of, beter gezegd, 'continentalisme': een Europees blikveld gekenmerkt door Europese vooroordelen vooral van het continent afkomstig. Diegenen die, zoals de Europese immigrant Henry Kissinger, het Amerikaanse beleid meten met Europese criteria, passen ten onrechte de principes van de 'Realpolitik' van Bismarck, Talleyrand en Metternich toe op de Amerikaanse situatie. De Verenigde Staten zijn anders en doen niet aan 'traditionele' machtspolitiek. Warren Harding slaagde waar Bismarck en Metternich faalden en wist bijvoorbeeld zonder oorlog Groot Brittannië na de Eerste Wereldoorlog over te halen de Verenigde Staten als gelijke te accepteren. Hoewel een continentaal realisme bij tijd en wijle ook het buitenlands beleid van de Verenigde Staten kenmerkt, beseffen de aanhangers van deze visie nauwelijks dat inzake buitenlandse aangelegenheden niet de politiek maar de economie voor Amerikanen van primair belang is en dat zij niet louter Europees of provinciaal maar globaal denken; bovendien gaat het Europees

¹ Walter Russell Mead, *Special Providence: American Foreign Policy and How it Changed the World* (New York 2001).

‘continentalisme’ ten onrechte van de vooronderstelling uit dat een succesvol buitenlands beleid alleen gemaakt kan worden door een elite, in het geheim, zonder inmenging van democratische krachten, op een sterk gecentraliseerd niveau.

Democratie en een krachtadig buitenlands beleid hoeven elkaar niet uit te sluiten. Zoals de bijdrage van Elsa van der Linden laat zien, vergt dit samengaan van de twee wel enkele kunstgrepen. Ten tijde van de Koude Oorlog werd bijvoorbeeld door de Amerikaanse overheid een propaganda-apparaat in het leven geroepen waarmee niet alleen de vijand maar ook het thuisfront van de juistheid van Amerikaanse standpunten te overtuigd moest worden. De vraag hoe deze propaganda past binnen het democratische bestel van de Verenigde Staten werd (en wordt) daarmee, zoals zij betoogt, onderwerp van discussie.

Mead bevestigt het belang van deze discussie met zijn opvatting dat een, soms door propaganda beïnvloed, publiek historisch besef in de Verenigde Staten het buitenlands beleid in het verleden heeft helpen bepalen. Terwijl op binnenlands gebied historische documenten als de grondwet voortdurend aangehaald worden en de politiek verlevendigen, ontbreekt volgens hem een dergelijke traditie op buitenlands terrein echter vanaf de Tweede Wereldoorlog. Aangezien veel Amerikanen in de jaren tussen 1920 en 1940 in hun historische traditie een rechtvaardiging voor isolationisme vonden, zagen beleidsmakers haar vanaf de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog gedeeltelijk ten onrechte als probleem in plaats van bron voor inspiratie. Vanaf het begin van de Koude Oorlog creëerden zij, in een reactie op de vooroorlogse periode, een mythisch vijandbeeld om de bevolking vroegtijdig te mobiliseren, met alle kwalijke gevolgen, zoals een vertekend zelfbeeld, van dien.

Meads boek is dan ook een poging Amerikanen weer een juist historisch besef en eerbied voor hun geschiedenis bij te brengen en hen inzake buitenlandse aangelegenheden vertrouwd te maken met de documenten die op dit terrein doen wat bijvoorbeeld de Amerikaanse grondwet in de binnenlandse politiek naar zijn mening altijd heeft gedaan: de politiek verlevendigen en de burgers bij de zaak betrekken. De taak is des te urgenter aangezien na beëindiging van de Koude Oorlog een herformulering van het Amerikaanse buitenlandse beleid noodzakelijk is: als enig overgebleven grote mogendheid moeten de Verenigde Staten de oude rol van Groot Brittannië in de wereld overnemen. Een hernieuwd historisch besef van de tradities die dit beleid altijd al bepaalden, ‘a new – or rather old

- way of thinking', kan bijdragen aan een nieuw paradigma, aan een nieuwe mythe in de buitenlandse politiek die de Verenigde Staten tot leidraad kan dienen in de nieuwe tijden.²

In een bijdrage die gebaseerd is op onderzoek naar Amerikaanse films die de ervaringen van de Vietnam-oorlog behandelen, heeft Margreet Sangers het in dit verband over het belang van de 'frontier'-mythe en de idee van 'Manifest Destiny' voor een goed begrip van bijvoorbeeld het Amerikaanse optreden in dit conflict. 'Met behulp van deze, op het Amerikaanse verleden teruggrijpende, mythische structuren,' zo schrijft zij, 'vindt, tot aan de dag van vandaag, identificering en legitimering plaats in de Verenigde Staten—ook op buitenlands gebied.'

In zijn schets van de Amerikaanse geschiedenis legt Mead vooral de nadruk op de relatie tussen de Verenigde Staten en Groot Brittannië. In Meads optiek wordt het Amerikaanse buitenlandse beleid door de jaren heen vooral (of misschien wel louter) bepaald door de Amerikaanse ervaringen met het Britse imperium, het handelssysteem en de daarop afgestemde imperialistische politiek die de Britten in de negentiende eeuw de alleenheerschappij over de wereld opleverden. De geschiedenis van het buitenlands beleid van de Verenigde Staten is er een van geleidelijke emancipatie en emulatie binnen het kader van dit Britse systeem, te schetsen in verschillende fasen: ondanks politieke onafhankelijkheid blijven de Amerikanen in de negentiende eeuw in zekere zin 'onderdanen' van het Britse handelsbestel, vanaf de Eerste Wereldoorlog neemt men geleidelijk de rol en het model van de Britten over totdat men aan het begin van de 21ste eeuw de positie inneemt waarin Groot Brittannië na de Napoleontische oorlogen verkeerde. Volgens Mead is dit proces te vatten in de volgende periodes: 1776 tot 1823, het moment waarop de 'Monroe-doctrine' geformuleerd werd, de jaren tussen 1823 en 1914, de periode tussen het uitbreken van Wereldoorlog I en het begin van de Koude Oorlog in 1947, en de jaren daarna.

Een belangrijk deel van Meads werk is echter gewijd aan de vier stromingen die gezamenlijk de historische traditie vormen—de paradigma's en mythes—die het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten tot zo'n succes hebben gemaakt. De stromingen zijn niet 'exclusief': men kan tot verschillende scholen tegelijkertijd behoren. De scholen bestaan ook elk uit deelgroepen. De vier richtingen zijn niet te vereenzelvigen met

² Mead, *Special Providence*, 78.

belangengroepen in de enge zin van het woord, aangezien zij veel bredere tradities vertegenwoordigen met diepe wortels in de Amerikaanse geschiedenis en samenleving. Soms is de één sterk, dan weer de ander. Meads 'special providence' bestaat uit de kruisbestuiving van deze stromingen, waardoor het buitenlands beleid van de Verenigde Staten nooit tot een dissonant solo-optreden van een enkele persoon of richting verwerd, maar altijd een welluidende symphonie was. Aangezien een voortzetting van succesvol beleid onmogelijk is zonder een goed besef van deze scholen staat Mead uitgebreid bij de vier stromingen stil. Om aan te geven dat wij hier niet te maken hebben met vage abstracties maar met concrete aangelegenheden, met 'churches' meer dan met 'creeds', vernoemt Mead de vier stromingen naar personen: Alexander Hamilton, Thomas Jefferson, Andrew Jackson en Woodrow Wilson. Zoals de namen laten zien, moet de band tussen persoon en traditie niet al te zeer aangehaald worden: 'Wilsonians' bestonden lang voordat Woodrow Wilson leefde.

De 'Hamiltonians' staan voor een mercantilistisch beleid, gericht op de verdediging van Amerika's economische belangen—voor een economische 'Realpolitik' die al spoedig in navolging van Engeland globale trekken vertoont. Vertegenwoordigers van deze stroming zijn in vergelijking met Europese 'Realpolitiker', echter niet primair geïnteresseerd in winst en verlies van territorium maar van handel. Zij zijn militaristisch ingesteld: het leger mag en moet worden ingezet ter bescherming van Amerika's handelsbelangen. Zij beogen een commerciële 'balance of power', machtsverhoudingen waarbinnen, met uitzondering van de Amerikaanse, geen natie overheersend wordt. Waar men Amerikaanse handelsbelangen aanvankelijk met protectionistische maatregelen zoals hoge tariefmuren verdedigde, predikt deze stroming, zeker tegenwoordig, vrijhandel. Het openen van steeds nieuwe markten voor de Verenigde Staten en het instandhouden van instellingen en afspraken die deze openheid bevorderen zoals een nationale bank en internationale monetaire instellingen staan in deze traditie voorop. Tot deze richting, die we vooral vinden in commerciële kringen binnen de Verenigde Staten behoren niet alleen politici als Alexander Hamilton, de eerste Amerikaanse minister van financiën, maar ook figuren als Henry Clay, Teddy Roosevelt en George H.W. Bush, vader van de huidige president. Volgens Mead bereikte deze traditie haar hoogtepunt in, grofweg, de jaren tussen 1860 en 1930.

Het door veel historici gemaakte onderscheid tussen deze mercantilistische traditie en een meer democratisch-idealistische moet

volgens Mead niet overdreven worden. Hoewel hij er terecht op wijst dat economische belangenbehartiging en een democratische kruisvaardersmentaliteit in het buitenlands beleid van de Verenigde Staten vaak hand in hand gaan, plaatst Mead desalniettemin tegenover de ‘Hamiltonians’ de ‘Wilsonians’. De vertegenwoordigers van deze stroming, idealisten als Woodrow Wilson, Jimmy Carter, Ronald Reagan (en George W. Bush?), geloven dat Amerika’s buitenlandse beleid vooral gericht moet zijn op het verspreiden van Amerikaanse waarden als democratie en burgerrechten. Mead schetst de eerste aanzetten tot en contouren van deze traditie met behulp van de geschiedenis van Amerikaanse missioneringsactiviteiten vanaf 1806 en gaat zelfs nog verder terug in de geschiedenis voor het begin ervan, naar de ‘nonconformist tradition’ van ‘Liberal Britain’ (die op zich weer voortkwam uit de beweging van Puriteinen en Dissenters)—van de Britten die bijvoorbeeld opkwamen voor de afschaffing van slavernij. De stroming is vooral bekend vanwege de overtuiging dat ‘the United States has the right and the duty to change the rest of the world’s behavior, and that the United States can and should concern itself not only with the way other countries conduct their international affairs, but with their domestic policies as well.’³ In concreto betekent dit volgens Mead, dat Amerikanen democratie en anti-kolonialisme overall ter wereld willen uitdragen (met of zonder de steun van internationale organisaties als de Verenigde Naties).

Vanwege de nadruk op een stabiele wereldorde onder Amerikaanse paraplu kunnen de ‘Wilsonians’ het heel goed vinden met de ‘Hamiltonians’. Aangezien de ‘Hamiltonians’ het proces van commerciële globalisering vaak verankerd zien in democratische waarden en een traditie van vrijheid, gaan de twee stromingen ondanks al hun verschillen nogal eens samen. Beide tradities zijn globalistisch en universeel. Dankzij de ‘Wilsonians’ zijn de meest ontwikkelde strata van andere samenlevingen doorgaans gecharmeerd van de Verenigde Staten en wordt de ‘Hamiltonian’ stroming aanvaardbaar voor de rest van de wereld.

De twee andere scholen die Mead schetst zijn wat moeilijker te omschrijven, zeker voor buitenstaanders, aangezien zij meer ‘typisch Amerikaans’ zijn. De twee, de ‘Jeffersonians’ en de ‘Jacksonians’, zijn beide huiverig voor de grote rol die de ‘Hamiltonians’ en ‘Wilsonians’ de federale overheid toedichten en bepleiten doorgaans een minder activistisch beleid: zij staan voor een traditie van wantrouwen ten opzichte van machtscentra

³ Mead, *Special Providence*, 138.

zoals die al eerder door historici van de Amerikaanse geschiedenis is geschetst—een traditie van ‘state’s rights’ en een sterk decentraal bestel—en zijn veel meer naar binnen gericht dan hun tegenpolen.⁴ Hun aanhang is zowel aan de linker- als de rechterzijde van het Amerikaanse politieke spectrum te vinden, bij figuren als Ralph Nader en Pat Buchanan.

De ‘Jeffersonians’ zijn vooral democraten, bekommerd om de democratische waarden in de Verenigde Staten zelf. Zij zijn tegen grote bedrijven en sterke overheden. Zij zijn de intellectuele erfgenamen van Engelse dissenters die ervan overtuigd zijn dat Amerika met haar scheiding van kerk en staat en haar afschaffing van de aristocratie nog steeds een voorbeeldfunctie heeft. In tegenstelling tot de ‘Wilsonians’ willen zij deze revolutie echter niet overal in de wereld uitdragen. Vrijheid is kwetsbaar en grote delen van de wereld zijn er niet klaar voor. ‘Jeffersonians’ zijn daarom niet zo geïnteresseerd in expansie en export van vrijheid, en vormen aldus een ‘kritische traditie’ binnen de discussie over het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten. Zij waren tegen de Mexicaanse oorlog en de uitbreiding richting Texas en de Filipijnen. Tegenwoordig stemmen deze isolationisten bijvoorbeeld tegen Golfoorlogen: zij hebben een hekel aan oorlog, niet alleen vanwege de slachtoffers die daardoor vallen, maar ook vanwege de inperking van de eigen vrijheden die daarmee gepaard gaat. Oorlogen genereren schulden en dus belastingen en roepen als vanzelf de sterke overheden, staande legers, professionele politici, legerofficieren en schuldeisers in het leven waaraan ‘Jeffersonians’ een hekel hebben; oorlogen veroorzaken ook in het binnenland geheimzinnigheid en zaken als een ‘imperial presidency’.⁵ Als Amerikaanse belangen dan zo nodig verdedigd moeten worden, kan dat door middel van een economisch boycott-wapen en ouderwetse militia’s: een lokale burgerwacht is immers meer te vertrouwen dan een staand leger. Aanhangers van deze traditie zijn behalve haar naamgever (die trouwens ook Hamiltoniaan was) figuren als John Quincy Adams, Gore Vidal en allerlei sceptici van een actief Amerikaans buitenlandse beleid, figuren die de materiële en immateriële kosten van een dergelijk beleid aan de orde stellen en Amerikaanse diplomaten eraan

⁴ Tot deze historici behoren bijvoorbeeld Garry Wills met zijn *A Necessary Evil* (New York 1999) en de “ontdekkers” van de “republican ideology,” historici als Bernard Bailyn met zijn *Ideological Origins of the American Revolution* (Chapel Hill 1967) en Gordon Wood met zijn *Creation of the Republic, 1776-1787* (Boston 1969).

⁵ Voor een beschrijving van de “Imperial Presidency” is Arthur Schlesingers, *The Imperial Presidency* (Boston 1973) nog steeds een uitstekend boek.

herinneren dat zij anders waren en behoren te zijn dan Europese diplomaten of vertegenwoordigers van monarchieën.

De 'Jacksonians', de volgelingen van president Andrew Jackson, vertonen weliswaar de nodige overeenkomsten met de 'Jeffersonians' maar zijn tegelijkertijd anders. Ook zij zijn in zekere zin provinciaal: Mead schetst hen als de kinderen van een 'frontier' en 'folk' traditie. Hoewel zij met de 'Jeffersonians' een afkeer van grote bedrijven delen, zijn zij van alle stromingen diegenen die het snelst geneigd zijn naar de wapens te grijpen en zich activistisch op te stellen wanneer zij de Amerikaanse eer in het geding achten. Zij zetten, zelfs in de hedendaagse, suburbane samenleving van de Verenigde Staten, de 'frontier' traditie haar nadruk op individualisme, eer en zelfredzaamheid voort. Hoewel zij vaak sceptisch staan tegenover het Amerikaanse buitenlandse beleid, valt de terughoudendheid van de 'Jacksonians' in het niet in vergelijking met de houding van de 'Jeffersonians', de enige echte isolationisten van het bestel.

Mead is uitermate gelukkig met zijn tradities. De vierkoppige constellatie van het buitenlandse beleid heeft het succes van de Verenigde Staten mogelijk gemaakt: de vier stemmen corrigeerden elkaar voortdurend en zorgden steeds voor aanvullende rolmodellen. Geëxpliciteerd in *Special Providence*, creëren zij in de huidige situatie de creatieve dialoog met het Amerikaanse verleden die Mead op buitenlands terrein wenst te bewerkstelligen.

De dialoog met het verleden die Mead nastreeft, is ook duidelijk in zijn eigen werk aanwezig. In de drang op buitenlands terrein het soort documenten te vinden dat in de binnenlandse politieke traditie aanwezig is, in de vorm van teksten als de grondwet, lijkt *Special Providence* simpelweg de redentatie van de auteurs van de Amerikaanse constitutie te herhalen. In zijn beroemde *Federalist 10*, een van de essays die 'founding father' James Madison schreef ter verdediging van zijn eigen grondwetsvoorstellen van 1787, bespreekt Madison het argument van zijn tegenstanders dat de Verenigde Staten te groot waren voor het republikeinse experiment van de grondwet: een uitgestrekt land heeft per definitie een sterk centraal gezag en zou daardoor als vanzelf tot een tirannie verworden.⁶ In zijn tegenweer

⁶ James Madison, *Federalist 10*, te vinden in een van de vele edities van *The Federalist*, een verzameling van 85 krantenartikelen over de Amerikaanse grondwet die hij vanaf de herfst van 1787 tot de zomer 1788 samen met Alexander Hamilton en John Hay onder het pseudoniem Publius publiceerde.

wees Madison er op dat door de grootte van het land juist veel facties zouden ontstaan, die elkaar in evenwicht zouden houden, waardoor tirannie en machtsmisbruik onmogelijk zouden zijn. Zoals hij zelf min of meer erkent wanneer hij expliciet zegt te streven naar eenzelfde werking van instituties en ideeën op buitenlands terrein als in de binnenlandse politiek, past Mead Madisons denken op zijn analyse van de buitenlandse verhoudingen van de Verenigde Staten toe. Meads scholen, die met al hun belangengroepen voor voortdurende strijd en discussie rond het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten zorgen, zijn in zijn visie door hun onderlinge twisten geen beletsel maar een bron van inspiratie in beleidsaangelegenheden en hebben door hun onderling geruzie een positief effect.

Een dergelijk optimistische visie lijkt echter meer droom dan werkelijkheid. *Special Providence* nodigt onderzoekers van Amerika's buitenlandse beleid uit om vier categorieën als een raster op de Amerikaanse geschiedenis te leggen. Zo wordt er in het hiervolgende interview met Maarten van Rossem het begrip 'gewapend idealisme' gehanteerd, een mengvorm, zo lijkt het, van de ideeën van 'Wilsonians' en 'Jacksonians'. Een van de interessante aspecten van de bijdragen van F.J. Koolschijn en J.H.H. van den Berk over respectievelijk de Grieks-Amerikaanse betrekkingen na de Tweede Wereldoorlog en de Verenigde Staten en de staatsgreep in Guatemala van 1954 is de vraag of Meads schema en opvattingen passen binnen de door Koolschijn en Van den Berk geschetste gang van zaken. Is er bijvoorbeeld geen sprake van Amerikaanse aanpassing aan buitenlandse omstandigheden? Tevens is het van belang te kijken of de problemen die zich met betrekking tot Madisons denken voordoen zich niet herhalen in het geval van Mead. Het is één ding te zeggen dat er zo'n fraaie traditie is van vier stromingen die elkaar bekritisieren, maar wie zegt dat er altijd een keurige balans is of dat die balans bij verstoring spoedig hersteld zal worden? Mead zelf geeft al aan dat in de jaren 1930 het isolationisme met desastreuze gevolgen hoogtij vierde. Hij bespreekt wel een fraaie structuur van stemmen, maar zijn historische periodes laten tegelijkertijd zien dat de structuur op bepaalde momenten onevenredig bepaald wordt door één stem. In de praktijk blijkt van een fraaie symphonie weinig sprake en wordt die structuur daarmee een ideaaltype.

Dat neemt niet weg dat Meads werk zelfs in zijn zwakheden interessante perspectieven biedt. Als ideaaltype biedt het werk een model voor landen die nu worstelen met de Amerikaanse hegemonie in de wereld, zoals Nederland. Wat de Amerikanen deden in relatie tot de Britten, moeten

wij kunnen in relatie tot de Amerikanen. Het bijzondere van Meads bespreking van de Amerikaanse buitenlandse politiek is dat de auteur impliciet een rooskleurig toekomstbeeld voor Nederland in de internationale arena schetst. Stromingen als de ‘Hamiltonians’ en ‘Wilsonians’ zijn altijd aanwezig geweest in de Nederlandse geschiedenis van dominees en kooplieden. Vijandbeelden lijken ons vreemd, nu Duitsers hun in dit opzicht belangrijke rol voor de Nederlandse samenleving hebben verloren. Een traditie van ‘continentalisme’ is in ons land afwezig; we kennen weinig etatisme en ons expansionisme is niet militair maar heeft vooral een, op Brits-Amerikaanse leest geschoeide commerciële inslag. Op economisch gebied hebben wij Hollanders nooit provinciaal maar Europees en zelfs globaal gedacht. Opmerkelijk genoeg vindt onze economische expansie de laatste jaren vooral plaats in de Verenigde Staten, op de thuismarkt van de huidige grote mogendheid, een voorteken voor de nakende omkering van rollen: Ahold en ABN-AMRO zijn slechts onze meest recente speerpunten op ons pad naar de wereldhegemonie. Als lid van de voortdurend uitdijende, maar uitermate protectionistische Europese Unie wordt de positie van Nederland er alleen maar sterker op en is het slechts zaak bijvoorbeeld de Fransen ervan te overtuigen hun oude ‘continentalisme’ op te geven en Harry Mulisch te benoemen tot ambassadeur in Berlijn. Natuurlijk moet er nog veel gedaan worden. De Hoop Scheffer verdient meer ontzag; het ontbreekt hem nog aan intellectuele ondersteuning en van belangrijke bepalende documenten op buitenlands terrein heeft nauwelijks een Nederlander weet (een Acte van Verlattinghe lijkt geen mooie basis voor hegemonie). En natuurlijk moeten de uitgaven voor defensie omhoog. Dit alles kan niet verhullen dat de voortekenen voor Nederland gunstig zijn.

Met een dergelijke conclusie is het echter goed Meads waarschuwing in de gaten te houden. Van alle scholen, zo meldt hij, hebben op het ogenblik de ‘Jeffersonians’ de Amerikanen het meeste te vertellen: deze twijfelaars waarschuwen immers voor ‘overreaching’.⁷

⁷ Mead, *Special Providence*, 331.